

+Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Národní hospodářství

WAS THE GREAT SOCIETY GREAT? SOCIÁLNÍ POLITIKA ZA VLÁDY PREZIDENTA L. B. JOHNSONA A JEJÍ DOPADY NA SPOLEČNOST

bakalářská práce

Autor: Dominika Zdarsová

Vedoucí práce: Ing. Zdenka Johnson

Rok: 2013

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

Dominika Zdarsová
V Praze, dne 21. 8. 2013

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce paní Ing. Zdence Johnson za její ochotu při poskytování připomínek, které mi pomohly k napsání této bakalářské práce.

Zadání práce

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá sociální politikou prezidenta Lyndon Baines Johnsona a jeho programem Great Society. Hlavním cílem práce je analyzovat, jaké dopady měl program na společnost se zaměřením na rasové menšiny (zejména Afroameričany). Věnuje se především oblasti pracovního trhu, zaměstnanosti a Válce proti chudobě. Pod záštitou koncepce Great Society byla přijata řada nových zákonů a uskutečněno množství programů v oblasti vzdělávání, pracovního výcviku či zdravotnictví, které měly pomoci znevýhodněným skupinám obyvatel. V období Johnsonovy vlády v letech 1964-1968 se skutečně nezaměstnanost snížila a chudoba také poklesla, a to i u černé populace. Není však zřejmé, zda toho bylo dosaženo právě díky Great Society anebo v důsledku ekonomického růstu, kterým Spojené státy v těchto letech procházely.

Abstract:

This bachelor thesis deals with social policy of President Lyndon Baines Johnson and his Great Society. The main goal of the thesis is to analyze what impacts the programme has on the society with focus on racial minorities (especially afro-Americans). It devotes primarily to labour market, employment and War on Poverty. Under the patronage of Great Society many of legislative acts and programmes were realized in sphere of education, job training or health care, which should help to disadvantaged groups of population. During the Johnson's era in years 1964 – 1968 unemployment really decreased and poverty as well, even on black population. However, it is not evident if it was consequence of Great Society or of economical growth which took place these years in United States.

Klíčová slova:

Sociální politika v USA, Lyndon Baines Johnson, Válka s chudobou, Velká společnost

Key words:

Social Policy in USA, Lyndon Baines Johnson, War on Poverty, Great Society

JEL klasifikace:

I320, I380, N320, H530

Obsah

Úvod	1
1 Kennedyho průlom	4
1.1.1 New Frontier	7
1.1.2 Kennedyho odkaz	9
2 Období L. B. Johnsona	10
2.1 Válka proti chudobě	14
3 Great Society	17
3.1 Nezaměstnanost a chudoba	17
3.1.1 Economic Opportunity Act	18
3.1.2 Aid to Families with Dependent Children	19
3.2 Vzdělávání	20
3.2.1 Elementary and Secondary Education Act	20
3.3 Zdravotní péče	24
3.3.1 Medicare	24
3.3.2 Medicaid	24
4 Pokrok pro černé?	27
4.1 Příjmy	27
4.2 Nezaměstnanost	29
4.3 Chudoba	31
Závěr	32
Přílohy	34
Seznam použitých zdrojů	37

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma: *Was the Great Society great? Sociální politika za vlády L. B. Johnsona a její dopady na společnost*. Klíčovým bodem mé práce je program Velké společnosti (Great Society) z roku 1965. Tento program zastřešoval většinu Johnsonových legislativních opatření v rámci sociální politiky. Jeho hlavním cílem byl boj proti chudobě, ale obsahoval řadu programů na snížení nezaměstnanosti, tréninkové a kvalifikační kurzy pro pracovníky, nové vzdělávací programy, projekty v oblasti bydlení, programy rozvoje komunit anebo systémy lékařské péče pro chudé (Medicaid) či důchodce (Medicare).

Hlavním cílem mé bakalářské práce je provést analýzu dopadů provedených změn v rámci sociální politiky a Great Society na americkou společnost. Aby nebyla má bakalářská práce příliš rozsáhlá, rozhodla jsem se provést analýzu u rasových menšin (především u Afroameričanů). Toto zaměření jsem si zvolila také proto, že shodou okolností ve stejném období se rozrůstalo hnutí za občanská práva a byly provedeny hlavní kroky směřující k rovnoprávnosti všech obyvatel. Klíčovým úkolem práce je zhodnocení, zda se pomocí přijatých změn podařilo snížit nezaměstnanost a chudobu u daných menšin.

V první části své práce popisují dosavadní historický vývoj sociální politiky ve Spojených státech. Především se zabývám obdobím za vlády prezidenta Kennedyho, protože jak již bylo řečeno, změny realizované v této době byly pro následující léta nejdůležitější. V úvodu kapitoly nastiňuji výchozí situaci ve společnosti a hlavní motivy pro realizaci jeho záměrů. Poté se zaměřuji na provedené změny, zejména na program New Frontier a opatření provedená pod jeho záštitou. Kapitulu zakončuje Kennedyho dosavadní přínos a jeho odkaz pro budoucí generace.

Hlavní část práce je zaměřená na sociální politiku L. B. Johnsona. Rozdělila jsem ji do tří kapitol. První z nich obsahuje obecné záměry a motivy samotného prezidenta pro uskutečnění změn. Její důležitou částí je také přehled podmínek panujících ve společnosti v období Johnsonovy vlády – vývoj ekonomiky, nezaměstnanost a chudoba. Přednostně se v této kapitole soustředím na vizi „Války proti chudobě“ (War on Poverty), která prakticky zastřešovala všechny vládní iniciativy. Druhá kapitola je věnovaná právě programu Great Society a období let 1964-1968. Řada odborníků označuje Velkou společnost za významné veledílo v oblasti sociální politiky hlavně kvůli její revolučnosti a obrovskému rozsahu. Soustředím se především na oblast aktivní politiky zaměstnanosti a opatření v rámci boje

proti chudobě. Další část kapitoly věnuji oblasti vzdělávání a zdravotní péče. Třetí část své bakalářské práce zaměřuji na analýzu dopadů Great Society na společnost. Snažím se především o zodpovězení otázky dosaženého pokroku u Afroameričanů. Zaměřuji se na vývoj určitých ukazatelů za doby prezidenta Johnsona (1964-1968) – a to oblast pracovního trhu, příjmů a chudoby u této skupiny obyvatelstva v porovnání s její zbylou částí.

U většiny své práce používám metodu deskriptivní. Především v části historického vývoje a rozebírání jednotlivých bodů sociální politiky L. B. Johnsona. Ve zbytku své bakalářské práce se pokouším o analýzu, zejména pomocí ekonomických ukazatelů. Klíčové pro mou práci jsou i údaje o výdajích na jednotlivé programy, počtech účastníků, vývoji HDP či vývoji veřejných výdajů.

Jelikož se jedná o téma z amerických hospodářských dějin, velká část literatury je psaná v anglickém jazyce. I přesto však k této problematice existuje velké množství zdrojů přístupných i v České republice. V českém jazyce je dostupných jen pár zdrojů, zpravidla se jedná o články shrnující provedené změny. Pro mou práci je relevantní pouze kniha od Charlese Murraye, která byla přeložena z anglického jazyka do češtiny. Kniha se jmenuje Příliš mnoho dobra (v originále *Losing Ground*). Autor v ní popisuje vývoj americké sociální politiky v letech 1950-1980. Musím uznat, že kniha je velmi zajímavá a čtivá. Text je prokládán citáty s názory ekonomů, odborníků či samotných aktérů sociální politiky, které perfektně doplňují popisované situace. Murray velmi poutavě podává informace o tehdejší prostředí a myšlení Američanů a poskytuje na danou problematiku více pohledů. Velkou výhodou knihy je, že obsahuje velké množství dat a tabulek.

Ve své první – deskriptivní – části využívám především knižních zdrojů. Velmi přínosná je pro mou práci kniha od Bruce Janssona z názvem *The Reluctant Welfare State*. Kniha je pojata velmi obšírně. Zabývá se sociální politikou USA již od jejich počátků až do 90. let 20. století. Poskytuje důležitá fakta, porovnává jednotlivé systémy a určité části se věnují i problematice občanských práv. Další význačnou knihou pro mou práci je kniha *America's Struggle Against Poverty 1900-1994* od Jamese Pattersona. Autor v ní detailně popisuje sociální politiku jak za prezidenta Kennedyho, tak i za prezidenta Johnsona. Obsahuje řadu informací i dat o jednotlivých programech.

Ve své analytické části využívám zčásti odborných článků a studií – například práci od Richarda Freemana, *Changes in the Labor Market for Black Americans* - ale především se zaměřuji na použití ekonomických dat. Většinu dat jsem našla na internetových stránkách ekonomických dat Federální banky v St. Louis (*Federal Reserve Economic*

Data). Stránky jsou velmi přehledné a navíc obsahují generátor dat, ve kterém si uživatel může vytvářet vlastní grafy a tabulky z dostupných ekonomických údajů. Výsledky si pak může jednoduše stáhnout do počítače v různých formátech. Další data použiji ze statistik a výročních zpráv United States Census Bureau, které obsahují údaj v první řadě o obyvatelích, které jsou rozdělené do řady skupin, i podle rasy.

1 Kennedyho průlom

Přestože k prvnímu rozvoji sociálního státu došlo již ve 30. letech v období po Velké hospodářské krizi¹, hlavní průlom se dostavil až o několik desítek let později, v letech 1961-1963 společně s postavou Johna Fitzgeralda Kennedyho.

„*Zvláštní kombinace blahobytu a chudoby*“², i tak je možné označit situaci, ve které se Spojené státy nacházely na počátku 60. let. Došlo k obnovení hospodářského růstu. Země měla jedinečnou pozici stát se leaderem na světovém trhu. Ekonomický růst byl doprovázen zvyšováním mezd stejně jako dávek plynoucích ze stále se rozrůstajících programů sociálního zabezpečení. Na druhou stranu se země potýkala s řadu palčivých sociálních problémů. Miliony obyvatel především na jihu a jihozápadě Států se potýkaly s chudobou³. Nízkopříjmové oblasti jako např. Apalačské hory se vyznačovaly nedostačujícím bydlením, zanedbanou zdravotní péčí spojenou s vysokou dětskou úmrtností. Celkové životní podmínky v těchto oblastech se podobaly úrovni zemí třetího světa. Sociální dávky poskytované ze systémů nemocenského pojištění a sociálního zabezpečení byly často nedostačující a řada obyvatel i přesto trpěla podvýživou⁴. Celá jedna rasa Američanů byla označena za občany druhé třídy, separovaná a omezená o některá lidská práva. Ženy jako účastnice pracovního trhu se potýkaly se znevýhodněním v zaměstnání. Často byly odsouzeny pracovat za nízké mzdy a zřídka jim byla poskytnuta pomoc s péčí o dítě a domácnost. Řada zaměstnavatelů, především v primárním sektoru národního hospodářství, neposkytovala svým zaměstnancům zdravotní pojištění. V případě nemoci tak byli odkázáni na vlastní pomoc či charitu veřejných nemocnic.⁵

¹ Ve 30. letech se země potýkala s vysokou nezaměstnaností a chudobou. V roce 1933 13 milionů Američanů, 24,9 % nezaměstnaných. HNP poklesl mezi lety 1929 a 1933 o polovinu. Vláda prezidenta F. D. Roosevelta vykonala první kroky prostřednictvím Zákona o sociálním zabezpečení (Social Security Act), který obsahoval sociální pojištění pro případ nezaměstnanosti, nemoci, invalidity a stáří a programy sociální pomoci. Problematiku nezaměstnanosti vláda řešila v rámci programu New Deal, jež se zaměřoval na přímé vytváření pracovních míst a podporu zaměstnanosti. (Tanner, 1996)

² JANSSEN, Bruce S. *The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future*. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. 203 p. ISBN 0-534-34141-1.

³ V 50. letech byl za hranici chudoby považován příjem čtyřčlenné rodiny nižší než 3000 dolarů ročně. V roce 1950 se pod touto hranicí nacházela polovina rodin žijících v USA tvořící 30% obyvatelstva. V roce 1960 to byla stále více jak čtvrtina rodin představujících 40 milionů jedinců, zhruba 22% obyvatel. (Ulmer, 1969; Murray, 1994)

⁴ Průzkum z let 1962 – 1963, kterého se účastnilo 13 tisíc rodin (81 % černošských) z programu AFDC ukázal, že čtyřčlenná rodina obdrží z programu roční příjem ve výši 1920 dolarů. Za hranici chudoby u stejné rodiny však byl považován roční příjem ve výši 3000 dolarů. (Patterson, 1994)

⁵ JANSSEN, Bruce S. *The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future*. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. 204 p. ISBN 0-534-34141-1.

Prohlubující se sociální problémy je do určité míry možné spojit s názorem, jež v americké společnosti převládal. Ještě v 50. letech si většina obyvatel Spojených států myslela, že sociální podpora je v podstatě škodlivá, vede k lenosti a závislosti na ní. Dávky by měly směřovat pouze k „zasluhujícím chudým“ – osobám, které se ocitly v nouzi ne vlastní vinnou. Sociální pomoc proto nebyla tak rozsáhlá jako v jiných zemích. Koncem dekády vyvrcholila nespokojenost politické pravice a části demokratů s trvalostí některých dávek a došlo k řadě pokusů o zpřísnění podmínek pro zařazení do sociálních programů. Hlavním problémem se stala Pomoc rodinám s nezaopatřenými dětmi (Aid to Families with Dependent Children, AFDC) realizovaná prostřednictvím New Dealu prezidenta Roosevelta. Program měl pomoci vdovám s malými dětmi do doby, než se o sebe rodiny budou schopny postarat samy.⁶ V 50. letech však většina žen pobírajících tuto podporu nebyla vdovami. V polovině roku 1959 méně než 15 % dětí pobíralo dávku z důvodu smrti otce. V roce 1962 už to bylo pouhých 7 %.⁷ Stále častěji se jednalo o rodiny, ve kterých bylo pět, šest i více dětí. Přestože nejrozsáhlejší podporovanou skupinu tvořily bělošky, trnem v oku odpůrců se staly vícečetné rodiny, jež byly navíc daleko častěji černošského původu. Důležitým faktem však zůstávalo, že se od roku 1950 do roku 1960 počet účastníků tohoto programu zvýšil o třetinu a AFDC se stala vedoucím programem v kategorii welfare⁸. Právě stoupající závislost na sociálních dávkách byla jedním z důvodů pro vytvoření nové sociální koncepce.⁹

60. léta s sebou přinesla intenzivní diskuzi o chudobě, kterou mnozí spojovali pouze s obdobím po Velké hospodářské krizi a mysleli si, že v současnosti již neexistuje. Kennedyho koncepce chudoby spojovala dva přístupy pro její vysvětlení. Za prvé kulturní vysvětlení chudoby, podle kterého se chudí orientují na přítomnost a uspokojení potřeb a nejsou schopni vnímat výhody vzdělávání a další kvalifikace do budoucna. A druhé, strukturalistické vysvětlení říkající, že pracovníci s nízkou kvalifikací nejsou schopni nabídnout dostatečnou úroveň znalostí pro nové automatizované výroby a jsou proto nezaměstnaní, anebo vykonávají špatně placená povolání. Tyto přístupy zásadně ovlivnily podobu, ve které měla být uskutečňována pomoc chudým. Namísto přerozdělování příjmů,

⁶ MURRAY, Charles. Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950 – 1980. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 337 s. ISBN 80-85850-55-9.

⁷ BERKOWITZ, Edward D. America's Welfare State: From Roosevelt to Reagan. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1991. p. 101. ISBN 0-8018-4128-5.

⁸ V letech 1935 a 1965 se sociální politika v USA dělila na dvě oblasti: sociální pojištění platící lidí za práci (krátkodobá pomoc lidem v pracovním věku) welfare odrazující lidí od práce (transfery lidem neschopných práce). (Berkowitz, 1991)

⁹ MURRAY, Charles. Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950 – 1980. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 337 s. ISBN 80-85850-55-9.

vyplácení dávek a pouhého poskytnutí pracovních míst se tak sociální politika začala orientovat na poskytování služeb, kvalifikačních programů a podporu vzdělávání.¹⁰ Slogan „podat ruku, ne almužnu“ vyjadřoval Kennedyho snahu snížit dlouhodobou potřebu vládní pomoci a poskytnout příležitost těm, kteří jsou schopní pracovat.¹¹

Dalším důvodem pro změny v oblasti sociální politiky byla vysoká nezaměstnanost, se kterou se země potýkala v důsledku ekonomického vývoje v průběhu 50. let.¹² Přestože v americké ekonomice probíhala na počátku 60. let expanze, země se stále potýkala s nezaměstnaností. Ta nejvyšší v roce 1961 dosáhla úrovně 6,7 % a byla tvořena necelými 5 miliony nezaměstnanými. V roce 1962 mírně klesla na 5,6 % a v roce 1963 zůstala téměř na stejné úrovni.

Tabulka 1 - HDP a nezaměstnanost USA v letech 1958-1963

Rok	Reálný HDP (v mld. USD z roku 2005)	Meziroční % změna HDP	Počet nezaměstnaných (v tisících)	Míra nezaměstnanosti v %
1958	2575,4	- 0,9	4627	6,8
1959	2760,1	+ 7,2	3731	5,5
1960	2828,5	+ 2,5	3874	5,5
1961	2894,4	+ 2,3	4706	6,7
1962	3069,8	+ 6,1	3918	5,6
1963	3204,0	+ 4,4	4053	5,6

Zdroj: Real Gross Domestic Product. Unemployed. Civilian Unemployment Rate. Federal Reserve

Economic Data [online]. 2013. [cit. 2013-04-22]. Dostupné z:

http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools. Vlastní zpracování.

Za hlavní příčinu vysoké nezaměstnanosti mnozí ekonomové považovali nedostatečnou agregátní poptávku, při jejímž zvýšení by měl počet nezaměstnaných klesat.

¹⁰ JANSSON, Bruce S. The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. p.205 . ISBN 0-534-34141-1.

¹¹ MURRAY, Charles. Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950 – 1980. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 337 s. ISBN 80-85850-55-9.

¹² V 50. letech prošla americká ekonomika dvěma recesemi. První v roce 1954, kdy reálný HDP poklesl meziročně o 0,6 %. Nezaměstnanost v tomto roce vzrosla z 2,9 % na 5,6 %. A podruhé v roce 1958, kdy meziroční pokles HDP tvořil 0,9 % a byl doprovázen nárůstem nezaměstnanosti z 4,3 % na 6,8 %. (Real Gross Domestic Product. Civilian Unemployment Rate. Federal Reserve Economic Data, 2013)

Jak je ale patrné z tabulky 1, hospodářský růst probíhal trvale už od roku 1959, ale ne v každém roce došlo ke snížení nezaměstnanosti. V letech 1960, 1961 a 1963 se počet lidí bez práce naopak zvýšil. Nezaměstnanost tedy nemohla být způsobena pouze nedostatečnou poptávkou. Sám prezident Kennedy zdůraznil vliv strukturální nezaměstnanosti. Za faktory ovlivňující nezaměstnanost označil:¹³

1. Technologickou revoluci v zemědělství snižující potřebný počet zaměstnanců.
2. Očekávaný nárůst mladistvých v populaci, kteří jsou častěji nezaměstnaní.
3. Nedostatečné vzdělání.
4. Technologický vývoj spojený s automatizací.

Nepopíral tím názory školy strany poptávky. Souhlasil, že nezaměstnanost je inverzně spojená s HDP a je potřebné podporovat hospodářský růst. Podotýkal však, že škola poptávky často podceňuje vliv strukturální nezaměstnanosti na nezaměstnanost celkovou.¹⁴

1.1.1 New Frontier

Svá řešení a návrhy na změny představil prezident Kennedy ve svém volebním programu s názvem New Frontier. Hlavními prioritami programu a následně také samotné vlády se stala podpora hospodářského růstu a boj s nezaměstnaností, ale mimo ně obsahoval program rozsáhlou řadu změn v sociální politice, na pracovním trhu, v oblasti bydlení, občanských práv, obraně a další.

Na boj s nezaměstnaností se primárně zaměřoval Zákon o rozvoji a vzdělávání pracovní síly (Manpower Development and Training Act, MDTA) a Zákon o zvýšení veřejných prací (Public Works Acceleration Act, PWAC) – ten se soustředil na rozšíření veřejných prací za účelem zmírnění nezaměstnanosti v oblastech země, které nebyly schopny participovat na hospodářském růstu v letech 1960 a 1961. Oba zákony byly pro Kennedyho politiku klíčové a jejich prosazení se podařilo v roce 1962.

MDTA představoval první národní program ve své oblasti¹⁵. Celonárodní úsilí a rozsáhlost programu lze demonstrovat na faktu, že v roce 1968 výcvik dokončilo 600 tisíc

¹³ HARRIS, Seymour E. Economics of the Kennedy Years and a Look Ahead. New York: Harper and Row, 1964. p. 126 – 127.

¹⁴ Tamtéž, str. 127.

¹⁵ Určité tréninkové programy a byly realizovaný již dříve, ale vždy pouze na lokální úrovni nikoli ne na federální. Např. New Deal se nezaměřoval na rekvalifikaci a vzdělávání pracovní síly.

lidí¹⁶ a v roce 1973 to bylo již 2,2 milionů účastníků.¹⁷ Právě MDTA můžeme označit za program, který byl podložen předpokladem, že nezaměstnanost není jen otázkou hospodářského růstu, ale vzniká i kvůli strukturálním problémům. Soustředil se na získávání rekvalifikace, vzdělávání pracovníků, poskytování služeb a pomoci při získávání zaměstnání. Přestože byl tento zákon největší a nejoblíbenější z nově přijatých změn, doprovázela ho vlna kritiky. Někteří odborníci polemizovali nad nákladovou efektivností realizovaných projektů. Domnívali se, že se vzdělávací programy zaměřují pouze na vysoce motivované pracovníky, kteří by práci nakonec našli i bez účasti v programech. Nejchudší obyvatelé, pro něž by MDTA měl největší význam, často nebyli schopni se do kvalifikace vůbec zařadit. Problém byl i s úspěšností absolventů. Přinejmenším dvě třetiny Afroameričanů z ghett a jedinců bez dokončené školní docházky si i po úspěšném zakončení kurzu nenašly trvalé zaměstnání. Ve prospěch nepřispíval ani fakt, že celá jedna třetina zapsaných program nedokončila a při nákladech 7500 dolarů na osobu to bylo číslo příliš vysoké.¹⁸ Navzdory určitým problémům MDTA přetrval řadu let.

Na pomoc nejzaostalejším oblastem Spojených se států se soustředila Agentura pro nový rozvoj oblasti (Area Redevelopment Agency, ARA) schválená již roku 1961. Jejím hlavními cíly bylo snížení chudoby, zlepšení životních podmínek a samozřejmě pokles nezaměstnanosti. Pomoc v oblastech probíhala prostřednictvím půjček soukromým podnikatelům, zlepšování veřejných zařízení a infrastruktury, poskytování asistenčních služeb a vzdělávání pracovníků. ARA však neměla větší úspěch, především kvůli korupci a sledování osobního zájmu některých politiků. Roku 1965 byla proto ukončena.¹⁹

Změny proběhly i v systému sociálních dávek a to u již zmiňované Pomoci rodinám s nezaopatřenými dětmi (AFDC). Počet jejích účastníků se nepřestal zvyšovat ani na počátku 60. let. Nárůst způsobila řada faktorů – migrace chudých Afroameričanů do měst, nedostatek pracovních míst pro nekvalifikované ženy, absence pomocné péče o rodinu. V roce 1961 byl navíc přijat návrh o rozšíření AFDC pro rodiny s oběma rodiči, kde byl jeden rodič nezaměstnaný, anebo pracoval méně jak 100 hodin měsíčně (Aid to Families with Dependent Children – Unemployed Parent, AFDC-UP)²⁰. V následujícím roce se

¹⁶ JANSSON, Bruce S. *The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future*. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. p. 210. ISBN 0-534-34141-1.

¹⁷ PATTERSON, James T. *America's Struggle Against Poverty 1900 – 1994*. Cambridge: Harvard University Press, 1994. p. 127. ISBN 0-674-00434-5.

¹⁸ Tamtéž, str. 128.

¹⁹ Tamtéž, str. 127 – 128.

²⁰ Hlavními cíli rozšíření byla jednak pomoc rodinám v nouzi, ale také snaha snížit počet rodin bez otce. Program nebyl povinný na státní úrovni. Polovina vesnických a chudých států ho v průběhu 60. a 70. let odmítla poskytovat.

Kennedyho vládě podařilo prosadit Dodatky k Zákonu o sociálním zabezpečení (Social Security Amendments), jimiž byla AFDC-UP prodloužena na dalších pět let a stát začal garantovat financování speciálních výcvikových programů pro sociální pracovníky. Hlavní novinkou však byla legislativní úprava, podle níž se měl stát ze 75 % podílet na nákladech na ozdravné a preventivní sociální služby pro potřebné.²¹

1.1.2 Kennedyho odkaz

Za své krátké vlády Kennedy uskutečnil pouze malou část ze svého programu New Frontier, přesto se tato léta projevila v mnoha směrech jako revoluční. Byly položeny základy nového myšlení a nového vnímání americké společnosti. Obyvatelé Spojených států si začali uvědomovat, co to znamená být chudý. Úlohou federální vlády se stala nejen finanční podpora, ale také pomoc chudým, nezaměstnaným a znevýhodněným osobám. A oblast občanských práv byla připravena na zásadní změny.

Ačkoliv nedokázal vše, co si naplánoval, zanechal svému následníkovi rozpracovanou vizi nového sociálního státu skládající se z: legislativy občanských práv, války proti chudobě, programu potravinových poukázek, bezplatné lékařské péče pro důchodce (Medicare), vládní pomoci veřejným školám a daňové reformy.²² „Kennedy neodkázal Johnsonovi ucelený nový systém, ale nový tón a nová očekávání.“²³

²¹ PATTERSON, James T. America's Struggle Against Poverty 1900 – 1994. Cambridge: Harvard University Press, 1994. p. 130 - 133. ISBN 0-674-00434-5

²² JANSSON, Bruce S. The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. p. 212. ISBN 0-534-34141-1.

²³ MURRAY, Charles. Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950 – 1980. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 337 s. ISBN 80-85850-55-9.

2 Období L. B. Johnsona

Po smrti prezidenta Kennedyho zasedl do čela vlády jím zvolený viceprezident Lyndon B. Johnson – mistr zákonodárství jak ho nazývá Ch. Murray, anebo také mistr načasování, vyjednávání a kompromisu, jak ho označuje B. Jansson. Bezprostředně po přijetí úřadu započal kroky, kterými nejenže pokračoval v Kennedyho tradici, ale také rozpoutal revoluci v americké společnosti. *„Johnsonova administrativa dosáhla legislativního úspěchu, který je možný porovnávat pouze s Franklinem Rooseveltem; většina federálních zdrojů byla poprvé zaměřena na veřejné školy, zdravotní pojištění pro staré, dotace na zdravotní péči pro chudé, legální pomoc chudým, pracovní výcvikové programy pro zbídačené Američany, výživové programy, předškolní programy, komunitní rozvojové projekty, zdravotní péči migrujících pracovníků a na zdravotní služby pro těhotné ženy a děti.“*²⁴ Johnson se stal dokonalým spojením mezi Bílým domem a Kongresem, který mnohokrát sabotoval Kennedyho legislativu, a zároveň mezi konzervativci a liberály požadující na jedné straně krácení rozpočtu a na straně druhé růst sociálních výdajů.

V jeho osobnosti se snoubil soucit s potřebnými společně se sympatiemi k hnutí za občanská práva. Toto spojení vytvářelo dokonalou kombinaci pro realizaci reformem v oblasti sociální politiky. Již v prvních letech vyslovil svoji důvěru v celý Kennedyho legislativní návrh. Rozhodl se pomoci jižním státům a přidělil jim větší část z programových fondů.²⁵ Podařilo se mu prosadit další zvýšení minimální mzdy a trval na Kennedyho snižování daní pro právnické i fyzické osoby.

Podíváme-li se na tehdejší ekonomickou situaci Spojených států, můžeme konstatovat, že trvalým problémem pro ně byla nezaměstnanost. Ta sice za roky Kennedyho vlády poklesla – jak je vidět z tabulky 2 – a nebyla již na takové úrovni jako v roce 1961, ale v letech 1962 a 1963 počet nezaměstnaných vzrostl o 100 tisíc a míra nezaměstnanosti zůstávala prakticky na stejné úrovni. Porovnáme-li rok 1963 – kdy míra nezaměstnanosti činila 5,6 % - například s lety 1951-1953, ve kterých se nezaměstnanost pohybovala na úrovni 3 %²⁶, byla v současnosti stále téměř na dvojnásobné úrovni. Její

²⁴ JANSSON, Bruce S. The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. p. 212. ISBN 0-534-34141-1.

²⁵ Jižní státy dlouhodobě vykazovaly nejnižší příjmy na obyvatele v celých Spojených státech. Viz tabulka 1 v příloze.

²⁶ Přesné údaje za jednotlivé roky viz tabulka 2 v příloze.

snížení se podařilo až v pozdějších letech Johnsonovy vlády (1966-1968), kdy se míra nezaměstnanosti dostala pod hranici 4 %.

Tabulka 2 - Míra nezaměstnanosti USA v letech 1961-1968

Rok	Počet nezaměstnaných (v tisících)	Míra nezaměstnanosti v %
1961	4706	6,7
1962	3918	5,6
1963	4053	5,6
1964	3776	5,2
1965	3354	4,5
1966	2867	3,8
1967	2972	3,8
1968	2797	3,6

Zdroj: Unemployed. Civilian Unemployment Rate. Federal Reserve Economic Data. [online]. 2013.

[cit. 2013-04-22]. Dostupné z:

http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools. Vlastní zpracování.

Co se týče ekonomického růstu, byly na tom Spojené státy o poznatek lépe. Jak je vidět v tabulce 3, hrubý domácí produkt vzrostl na počátku Johnsonova období (1964) více jak o 5 % a v následujících letech dokonce o více jak 6 % ročně. Po celou dobu jeho vlády si udrželo průměrné roční tempo nad 5 %. Je zřejmé, že ekonomika se nacházela ve výborné kondici a svým trendem mohla napomoci snižování míry nezaměstnanosti. Řada ekonomů, především keynesiánců²⁷, navíc předpovídala stálý ekonomický růst s nízkou inflací a domnívala se, že jsou nyní schopni předcházet velkým recesím a zmírňovat výkyvy hospodářského cyklu.

²⁷ Vliv keynesiánců a školy strany poptávky vzrostl již za doby vlády prezidenta Kennedyho, který se jejich radami do určité míry nechal ovlivnit. Důraz kladli na využívání federálních výdajů na tlumení výkyvů ekonomiky a stimulaci agregátní poptávky pro zvýšení hospodářského růstu a následné snížení nezaměstnanosti.

Tabulka 3 - HDP USA v letech 1963-1968

Rok	Reálný HDP (v mld. USD z roku 2005)	Meziroční % změna HDP
1964	3389,4	5,8
1965	3607,1	6,4
1966	3842,1	6,5
1967	3939,2	2,5
1968	4129,9	4,8

Zdroj: Real Gross Domestic Product. Federal Reserve Economic Data [online]. 2013. [cit. 2013-04-22]. Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools. Vlastní zpracování.

Již několikrát byl zmiňován problém chudoby ve Spojených státech. Zaměříme-li se na její hodnoty, můžeme říci, že v průběhu 60. let došlo k jejímu poklesu – viz tabulka 4. Od roku 1959 se počet chudých snížil z 22,1 % na 13,7 % v roce 1969. To činí pokles o více jak třetinu za deset let. Z tabulky 4 je také vidět, že nejvíce trpěly chudobou státy na jihu USA, kde dosahovala úrovně 35,6 % v roce 1959 a 20,3 % v roce 1969, což byla hodnota téměř o polovinu vyšší než její celostátní průměr. Naopak nejnižší chudobu vykazovala oblast severovýchodu USA, kde byl počet chudých podprůměrný. Na těchto číslech můžeme vidět, že i nadále byly patrné rozdíly mezi bohatým urbanizovaným severem a chudým zemědělským jihem.

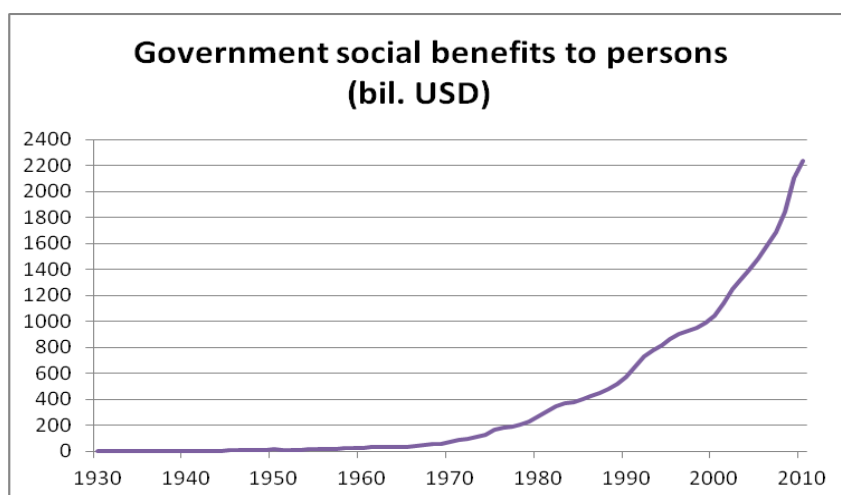
Tabulka 4 - Počet chudých jako procento celkové populace v roce 1959 a 1969 v USA

	1959	1969
Severovýchod USA	14,4	10,1
Středozápad USA	17,7	10,8
Jih USA	35,6	20,3
Západ USA	16,1	11,7
Celkem	22,1	13,7

Zdroj: CPH-L-162.: PERSONS BY POVERTY STATUS IN 1959, 1969, 1979, 1989, AND 1999 BY STATE. United States Census Bureau [online]. 2000. [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/census/1960/list.html>. Vlastní zpracování.

Období Johnsonovy vlády a především jeho rozšiřování sociální oblasti je často kritizováno kvůli narůstajícím vládním výdajům, které zatěžují státní rozpočet a zpravidla si vynucují zvyšování daní. Zde je proto nutné podotknout, že přestože došlo za jeho působení k velkým změnám, nárůst výdajů na sociální politiku nebyl - podobně jako za Kennedyho vlády - zdaleka tak vysoký jako v letech následujících. Jak je vidět v grafu 1, který zobrazuje výdaje vlády na sociální výhody (do této skupiny patří např. sociální zabezpečení, pojištění v nezaměstnanosti, Medicare, Medicaid a další), výdaje se začaly rapidně zvyšovat až od 70. let. Za Johnsonovy vlády (1964-1968) tvořily platby v této oblasti 201,8 mld. dolarů. V předcházejících pěti letech dosahovaly 134,5 mld., téměř o třetinu nižší, ale následujících pět let se zdvojnásobily na 419,5 mld. Zajímavostí je, že výdaje na sociální politiku se nepodařilo snížit ani za vlády prezidenta Ronalda Reagana v letech 1981-1989, jehož politika se vyznačovala omezováním vlivu státu v ekonomice a snižováním vládních výdajů. I v tomto období sociální výdaje meziročně narůstaly a tuto tendenci si zachovaly až do současnosti.

Graf 1 - Výdaje vlády na sociální výhody v letech v USA²⁸

Zdroj: Personal current transfer receipts: Government social benefits to persons. Federal Reserve

Economic Data. [online]. 2013. [cit. 2013-04-26]. Dostupné z:

http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools. Vlastní zpracování.

2.1 Válka proti chudobě

Jak již bylo řečeno, za prezidenta Kennedyho došlo ke znovuobjevení chudoby. Prakticky v celém období od druhé světové války až do 60. let se o chudobě psalo a mluvilo velmi zřídka a byla považována za jev typický pouze pro určité oblasti země (již zmiňované Apalačské hory). Realita byla ale jiná, jak uvádí např. M. Harrington ve své knize: „*Amerika není společností hojnosti s jedinou třídou, jak si to myslí samolibý intelektuálský establishment, ale hluboce rozdělenou společností, která své chudé nechává trpět, aniž by je vůbec vzala na vědomí.*“²⁹

Nyní se stala chudoba denně diskutovaným tématem a na konci roku 1963 byla společně s občanskými právy nejžhavějším tématem domácí politiky. Definici chudoby určovala Administrativa sociálního zabezpečení (Social Security Administration). Ta rozdělovala rodiny a jednotlivce do skupin podle řady faktorů – třeba podle velikosti rodiny, počtu dětí nebo dle toho, zda se jednalo o usedlost hospodářskou či ne. Hranice chudoby byla založena na minimálním výživovém plánu rodiny, který by u chudé rodiny neměl překročit třetinu celkového příjmu. Náklady na stravu tak determinovaly celkový minimální příjem rodiny či jednotlivce. Například v roce 1966 byla za chudou považována

²⁸ Podrobnější údaje viz tabulka 3 v příloze

²⁹ MURRAY, Charles. Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950 – 1980. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 337 s. ISBN 80-85850-55-9.

žena starší 65 let žijící sama s ročním příjmem nižším než 1560 dolarů, sedmičlenná rodina s příjmem pod 5440 dolarů a čtyřčlenná rodina ne-hospodářského typu s příjmem méně jak 3335 dolarů. V tomto roce žilo ve spojených státech na 30 milionů lidí pod hranicí chudoby, což bylo však o 9 milionů méně než v roce 1959. I přesto 15 % populace a jedna z osmi rodin nedisponovala dostatečným příjmem.³⁰

Je nutné zdůraznit, že pojetí chudoby je relativní a závisí na daném období a místě. Prakticky každý stát na světě k ní přistupuje jinak, a tak se může stát, že ten kdo je považován za chudého na jednom území nemusí být chudý na jiném. Společným trendem napříč světem je zvyšující se hranice chudoby, která roste tak, jak se zvyšují společenské nároky. Kdybychom použily hodnocení chudoby 60. let ve Spojených státech v roce 1929, bylo by více jak 60 % Američanů klasifikováno chudými. Stejně tak poukažme na fakt, že při sčítání lidu v roce 1960 mezi rodinami, které měli roční příjem nižší než 3000 dolarů (hrubá hranice pro nízkopříjmové rodiny) mělo 79 % televizi, 73 % pračku, 51 % mělo zároveň televizi i telefon, 65 % disponovali adekvátním ubytováním s teplou vodou a vlastní koupelnou a 14 % si dokonce v předešlém roce pořídilo automobil.³¹

V 60. letech se o chudobě v USA začalo diskutovat z jiného pohledu. Nově se na ní nepohlíželo pouze jako na následek nezaměstnanosti a nízkých příjmů, ale byla vnímána jako součást samotné společnosti. Sám prezident Kennedy řekl: „*Příčiny chudoby jsou mnohem častěji sociálního než ekonomického charakteru, více nepatrné než jednoznačné.*“³² Chudí se častěji chudými narodili než, že se chudými stali. Neměli dostatek příležitostí se vzdělávat ani přístup ke zdravotní péči. Zůstávali nevzdělaní, bez zkušeností a sebejistoty. Mnozí žili v městských chudinských čtvrtích či v odlehlých částech země. Nikdy nic neplánovali, pouze uspokojovali svoji potřebu vlastnit to, co si nemohli dovolit – auta, elektroniku, oblečení, šperky. Utráceli peníze na běžné výdaje domácnosti, zadlužovali se a tím se stávali více chudými. Velká část z nich pracovala, ale opakovaně čelila nezaměstnanosti v důsledku častého odchodu z práce a sezónnosti pracovních vztahů – v tabulce 5 můžeme vidět, že v roce 1966 bylo 2,1 milionů chudých domácností s nezaměstnanou hlavou rodiny, kdežto chudých domácností se zaměstnanou hlavou rodiny bylo 4,6 milionů, což je přibližně 40 % z celkového počtu chudých domácností. Je zřejmé, že chudobu tohoto charakteru nebylo možné odstranit

³⁰ The extent of poverty in The United States 1959 to 1966. United States Census Bureau [online]. 1968 [cit. 2013-07-05]. str. 1. Dostupné z: <http://www2.census.gov/prod2/popscan/p60-054.pdf>

³¹ ULMER, Melville J. The Welfare State: U.S.A. An Exploration In and Beyond the New Economics. Boston: Houghton Mifflin Company Boston, 1969. pp 68 – 70.

³² Tamtéž str. 71.

ekonomickým růstem a prostým zvyšováním zaměstnanosti. Bylo zapotřebí do určité míry změnit myšlení lidí, orientovat je k jiným životním cílům – vzdělávat je.

Tabulka 5 - Rozdělení domácností žijících pod hranicí chudoby v roce 1966 v USA

	Vedeny mužem (v milionech)	Vedeny ženou (v milionech)
Celkový počet chudých domácností	5,6	5,4
Starší 65 let	1,9	2,4
Mladší 65 let	3,7	3,0
• Nezaměstnaní	0,7	1,4
• Pracující na částečný úvazek	0,6	0,6
• Pracující na plný úvazek	2,4	1,0

Zdroj: ULMER, Melville J. The Welfare State: U.S.A. An Exploration In and Beyond the New Economics. Boston: Houghton Mifflin Company Boston, 1969. pp 76.

Prezident Johnson ve své funkci neotálel a již v prvních měsících roku 1964 zařadil mezi hlavní národní úsilí Válku proti chudobě (War on Poverty) a začal s realizací svých nápadů, které se pak nadále rozrůstaly v rámci programu Great Society. Jeho administrativa se zaměřila právě na vzdělávání, pracovní příležitosti a do určité míry i zdravotní péči. Za prioritní skupiny obyvatel byly označeny ty, které trpěly chudobou nejčastěji – staří (v roce 1966 4,3 milionů domácností, viz tabulka 5), lidé bez kvalifikace, mladí neschopní najít si trvalou práci, matky samoživitelky (v roce 1966 5,4 milionů domácností, viz tabulka 5) a migrující obyvatelé.

I Válka proti chudobě vyvolala nelibost některých odborníků. Například vůdce republikánské menšiny v Senátu prohlašoval, že Johnson slibuje ráj na zemi. Guvernér Rockefeller a ostatní ji označovali za pouhé politické heslo, které není myšleno vážně. A někteří odpůrci poukazovali na to, že bude komplikované souběžně udržet vyrovnanější rozpočet a vyhovět požadavkům boje proti chudobě.³³ Ale ani to nedokázalo prezidenta Johnsona zastavit ve svém konání.

³³ VOLEK, Jindřich. „Velká společnost“ L. B. Johnsona. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1967. str. 85.

3 Great Society

Velká společnost představovala rozsáhlý soubor zákonů, opatření a programů v rozličných oblastech. Prezident Johnson ho představil v roce 1965 a jeho hlavním cílem bylo podpořit válku proti chudobě, zmírnit nezaměstnanost a do určité míry i postavit se za občanská práva. Great Society se však dotýkala i oblasti vzdělávání, zdravotní péče, umění a kultury, dopravy, bydlení, životního prostředí či vesmírného programu. Ačkoliv řada z opatření neměla dlouhé trvání a krátce po odchodu prezidenta Johnsona byla zrušena nebo zcela přepracována, některá z nich přetrvala v americkém systému až dodnes.

3.1 *Nezaměstnanost a chudoba*

Snížování nezaměstnanosti a potlačení chudoby jsou považovány za klíčové oblasti Great Society. V jejich rámci se realizovalo velké množství dílčích programů a byla přijata řada legislativních úprav. Je těžké přesně oddělit od sebe ty, které se zaměřovaly pouze na chudobu a ty, které cílily na nezaměstnanost. Ostatně se zvyšováním zaměstnanosti by se měly rodinám zvyšovat příjmy a chudoba by měla ustupovat. Většina se proto dotýkala obou oblastí, jako například Zákon o ekonomické příležitosti (Economic Opportunity Act, EOA) – jeden ze základních kamenů Great Society.

Zvláštní pozornost v oblasti nezaměstnanosti byla věnována afroamerické populaci. S tím jak se od roku 1964 upravovala občanská práva, vyvíjel se tlak i na sjednocení podmínek na pracovním trhu. Proces však postupoval pomalým tempem, a tak se ho prezident Johnson snažil podpořit pomocí tzv. pozitivního jednání (affirmative action). Termín se objevil již za prezidenta Kennedyho, tehdy však nebyl jeho význam zdaleka tak velký. Byl považován spíše za myšlenku než nařízení. Můžeme ho v podstatě shrnout do sloganu: „mějte oči otevřené pro kvalifikované černé“. V roce 1967, kdy bylo pozitivní jednání zapracováno do Filadelfského plánu pro roky 1967-1968, se stal nástrojem pro zvýšení pracovního růstu u černých, a to pomocí kvóty černých pracovníků ve státních firmách. Postupem času bylo pozitivní jednání rozšířeno i o další skupiny obyvatel – např. v roce 1970 byl upraven tak, aby zahrnoval tyto čtyři menšiny: Asiaty a obyvatele z Pacifiku, Afroameričany, Hispánce a Indiány.³⁴

³⁴ GRAHAM, Otis L. Jr. Liberalism After the Sixties: A Reconnaissance. In: Chafe, William H.: The Achievement of American Liberalism: The New Deal and Its Legacies. New York: Columbia University Press, 2003. p 298. ISBN 0-231-11212-2.

3.1.1 Economic Opportunity Act

EOA byl také prvním přijatým zákonem v rámci války proti chudobě, a to už v srpnu roku 1964. V jeho rámci byly vytvořeny lokální veřejné či neziskové organizace (Community Action Agencies), které měly spravovat přidělené granty a vytvářet dílčí projekty zaměřené na místní problémy týkající se chudoby, nezaměstnanosti, zločinnosti a vzdělávání. Na druhou stranu měly obyvatele přinutit aktivně se podílet na činnostech v místní komunitě. Agentury představovaly snahu skoncovat se závislostí na sociálních dávkách a naučit lidi postarat se o sebe v krizových situacích.³⁵

Společně s přijetím zákona byl vytvořen Úřad pro ekonomickou příležitost (Office of Economic Opportunity, OEO), v jehož pravomoci bylo přerozdělování finančních zdrojů mezi kvalifikační tréninkové programy, jako například byly Pracovní sbory (Job Corps) – poskytující mladým lidem z chudých rodin pracovní zkušenosti pomocí výcviku a vzdělávání – či Sbor mladých ze sousedství (Neighborhood Youth Corps), který zaměstnával náctileté v místních agenturách.³⁶ Během prvního roku se jeho prostřednictvím přerozdělilo 962 milionů dolarů a v dalších dvou letech se tato částka pohybovala také na úrovni 1 miliardy dolarů.³⁷ V průběhu let 1965 – 1970 se v rámci OEO přerozdělilo průměrně 1.7 mld. dolarů ročně.³⁸

Zákon o ekonomické příležitosti, zejména jeho část týkající se komunitních agentur byla často kritizována. Zákon se rozrostl do obrovských rozměrů a v jeho rámci se realizovaly desítky programů na území celých Spojených států. Řada z nich však byla neefektivní, často spojována s korupcí a politickou manipulací. Někteří odborníci tvrdili, že samotný zákon neměl sebemenší přínos pro potřebné.³⁹ Dle Pattersona připadlo na každého chudého za dobu účinnosti zákona přibližně 50 – 70 dolarů ročně, což je částka, která těžko změní životní situaci jedince. Přínosem zákona o ekonomické příležitosti dle něj bylo jediné – rozrůstání státu blahobytu. Kvůli častým kritikám a nejasným výsledkům byl zákon následně upraven a pouze některé z jeho částí přetrvaly i do dalších let. V roce

³⁵ BERKOWITZ, Edward D. *America's Welfare State: From Roosevelt to Reagan*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1991. p.113. ISBN 0-8018-4128-5.

³⁶ JANSSON, Bruce S. *The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future*. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. p. 218 - 219. ISBN 0-534-34141-1.

³⁷ PATTERSON, James T. *America's Struggle Against Poverty 1900 – 1994*. Cambridge: Harvard University Press, 1994. p. 141. ISBN 0-674-00434-5.

³⁸ ²¹ Tamtéž str. 151.

³⁹ JANSSON, Bruce S. *The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future*. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. p. 219. ISBN 0-534-34141-1.

1974, za Nixonovy vlády, byl kompletně zrušen a dílčí úspěšné programy se přesunuly pod správu jiných oblastí.⁴⁰

3.1.2 Aid to Families with Dependent Children

Přetrvávajícím problémem v americké společnosti zůstával diskutovaný program AFDC. Přestože byl program za Kennedyho vlády rozšířen i o rodiny, ve kterých je nezaměstnaný jeden rodič, příjmy z něj nepokrývaly potřebné výdaje rodin. V roce 1966 byla průměrná měsíční platba na jednoho příjemce 36 dolarů, což znamená, že čtyřčlenná rodina obdržela 144 dolarů měsíčně, 1 728 dolarů ročně. Hranice chudoby byla však v tomto roce stanovena na roční příjem 3 355 dolarů pro ne-farmářskou čtyřčlennou rodinu.⁴¹ Proto výdaje na AFDC průběžně nadále rostly a počet rodin zařazených do programu se stále zvyšoval. Musíme ale zdůraznit, že uvedené příjmy jsou pouze ty plynoucí z AFDC. Rodiny byly často zařazeny i do dalších sociálních programů, z nichž dostávaly další peníze, materiální pomoc či jim byly poskytovány bezplatné služby. Studie provedená v New Yorku v roce 1974 ukázala, že rodiny zařazené do AFDC si ročně průměrně přišly na 6088 dolarů, z nichž pouze 38 % bylo v hotovosti. Jejich příjem se pohyboval na úrovni jednotlivce pracujícího na plný úvazek za mzdu 2 dolary na hodinu. Není divu, že jejich motivace k práci byla mizivá.⁴²

V roce 1967 byla přijata úprava AFDC, která měla snížit výdaje na tuto oblast. Nově měly matky, s dětmi staršími 6 let, povinnost pracovat, jinak by ztratily nárok na pobírání dávky. Tato změna způsobila, že ženy často přijímaly podřadnou práci s minimální mzdou, jen aby neztratily peníze plynoucí z AFDC. Další novinkou bylo, že rodiče nebo děti starší 16 let z dané rodiny musely buď pracovat anebo se účastnit některého ze školících programů, aby měla rodina stále nárok na podporu. V realitě se pracovního trhu začali účastnit spíše otcové a mladiství starší 16 let, pouze malá část matek s malými dětmi si hledala práci či se účastnila kvalifikačního kurzu. Ale i přesto se počet rodin v rámci AFDC nepřestal snižovat – jak vidíme v tabulce 6, kde je zřejmé, že nedošlo k poklesu ani u jedné kategorie. Zúčastněných rodin bylo o polovinu více než v roce 1963. Stejně tak vzrostl i celkový počet příjemců a dětí. Celkový počet rodin pobírající tuto dávku se od roku 1963 zvýšil z 2,03 % na 3,04 % v roce 1968. I přes neustálý nárůst

⁴¹ PATTERSON, James T. *America's Struggle Against Poverty 1900 – 1994*. Cambridge: Harvard University Press, 1994. p. 163. ISBN 0-674-00434-5.

⁴² Tamtéž str. 165.

příjemců a s tím spojených vládních výdajů a trvalý nesouhlas veřejnosti, program přetrvával i do dalších let.

Tabulka 6 – Údaje o rodinách AFDC v letech 1963-1968

Rok	Počet rodin (v tisících)	Celkový počet příjemců (v tisících)	Počet dětí (v tisících)	Rodiny s dávku AFDC jako % všech rodin
1963	954	3930	2951	2,03
1964	1012	4219	3170	2,13
1965	1054	4396	3316	2,20
1966	1127	4666	3526	2,32
1967	1297	5309	3986	2,64
1968	1522	6086	4555	3,04

Zdroj: MURRAY, Charles. Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950 – 1980. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 337 s. ISBN 80-85850-55-9. Str. 228. Vlastní zpracování.

3.2 Vzdělávání

Do 60. let byla vzdělávací politika téměř výhradně v rukou státních a místních samospráv. Teprve s příchodem New Frontier a především Great Society byly realizovány změny v této oblasti na federální úrovni, jako například Zákon o vzdělávání na základních a středních školách (Elementary and Secondary Education Act, ESEA) z roku 1965. Mezi lety 1960 a 1970 se vládní výdaje na pomoc základním a středním školám zvýšily z 500 milionů na 3,5 miliardy dolarů. A počet vládních vzdělávacích programů vzrostl z pouhých 20 na 130.⁴³

3.2.1 Elementary and Secondary Education Act

„ESEA ne jenom zlomil dlouhotrvající odpor k vládní podpoře vzdělávání, ale také zaměřil svoji pozornost na potřeby chudých a zavedené vládní standardy tak, aby posunul oblast školství směrem k rovnocennému zacházení se znevýhodněnými studenty. Jeho

⁴³ KANTOR, Harvey. Education, Social Reform, and the State: ESEA and Federal Education Policy in the 1960s. In: American Journal of Education, Vol. 100, No. 1 (Nov., 1991), p. 48.

hlavním cílem bylo zabezpečit vládě zcela novu roli v definování národních cílů a umožnit ji přístup k vzdělávací politice.“⁴⁴, takto ho popisuje Harvey Kantor ve své práci a jako mnozí ho označuje za stavební kámen Velké společnosti v kategorii školství. Hlavní myšlenky zákona jsou jednoznačné – poskytnout chudým kvalitní vzdělání, odstranit rozdíly v přístupu k různým skupinám studentů, zlepšit studijní výsledky a zmírnit rozdíly mezi jednotlivými typy škol.

Prostřednictvím zákona byla poskytována finanční pomoc školám, které měly vysokou koncentraci dětí z nízkopříjmových rodin.⁴⁵ Tyto peněžní prostředky byly poskytovány výhradně veřejným školám, což vyvolávalo nesouhlas soukromých škol, které vyžadovaly podporu i pro sebe. Prezident Johnson se svojí administrativou proto přišel s návrhem, jenž uspokojil zástupce jak veřejných tak soukromých škol. Veřejné školy zůstaly i nadále výlučnými příjemci vládních dotací, soukromým školám však bylo umožněno účastnit se vládně financovaných programů, které spravovaly veřejné školy. Jednalo se zejména o vzájemné sdílení učebnic, učebních pomůcek a dalšího vybavení pro školy.⁴⁶

Velkým problémem v rámci ESEA představovaly segregované školy především na jihu USA. S přijetím Zákona o občanských právech (Civil Rights Act) z roku 1964 bylo zakázáno poskytování jakékoli vládní pomoci školám, které vykonávají diskriminaci na svých studentech. Samotný ESEA měl rovnoprávnost ve školách podpořit. Přesto mnoho škol využívalo právě vládní finance k tomu, aby segregaci zachovaly, a to i ačkoliv jim hrozilo odebrání veškerých příspěvků. Trvalo několik let snažení, než se roku 1968 podařilo dosáhnout téměř kompletní de-segregace.⁴⁷

Další slabinou ESEA byla snaha odstranit mezery ve vzdělávání mezi studenty. Ačkoliv měl zákon smazat rozdíly mezi soukromými (bohatými) a veřejnými (chudými) školami, se nedosáhlo většího pokroku. Využívání poskytovaných financí podléhalo jen omezené kontrole, a tak řada chudých škol využívala těchto peněžních prostředků, k tomu aby pokryla své běžné výdaje namísto investice, které by zkvalitnily dosavadní výuku. Zákon nedokázal sblížit ani úroveň dosaženého vzdělání u studentů z bohatých rodin,

⁴⁴ KANTOR, Harvey. Education, Social Reform, and the State: ESEA and Federal Education Policy in the 1960s. In: American Journal of Education, Vol. 100, No. 1 (Nov., 1991), p. 49.

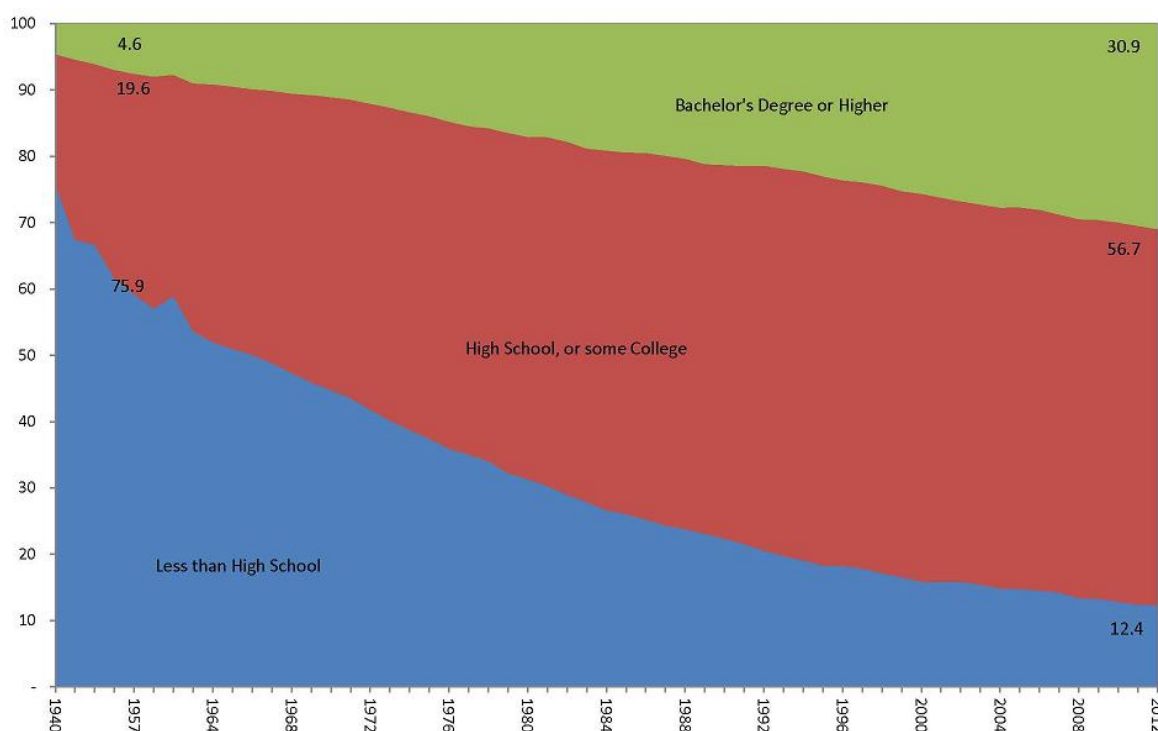
⁴⁵ JANSSON, Bruce S. The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. 406 p. ISBN 0-534-34141-1. p.218.

⁴⁶ KANTOR, Harvey. Education, Social Reform, and the State: ESEA and Federal Education Policy in the 1960s. In: American Journal of Education, Vol. 100, No. 1 (Nov., 1991), p. 62.

⁴⁷ Tamtéž. Str. 64 – 65.

střední třídy a chudých rodin.⁴⁸ ESEA se sice nepodařilo ve svých prvních letech odstranit propast mezi jednotlivými skupinami společnosti, přesto mu můžeme připsat určitý úspěch. Podíváme-li se na graf 2 je vidět, že se dosažené vzdělání u populace stále zvyšuje a zvyšovalo se i za období prezidenta Johnsona (1964-1968). Zatímco v roce 1964 bylo v USA více jak 50 % obyvatel s nižším než středoškolským vzděláním, v roce 1968 se jejich počet blížil již 45 %. Nárůst je patrný u i u dalších dvou kategorií – středního a vyššího vzdělání – kde byl o něco vyšší než u kategorie univerzitního vzdělání. Medián v počtu ukončených let školní docházky se v letech 1964-1968 zvýšil z 11,7 let na 12,1 let (ty tvořilo 8 let na základní škole a 4 roky na škole střední, čímž bylo dosaženo kompletní středoškolské vzdělání). V tomto období vzrostl počet obyvatel, kteří ukončili středoškolské vzdělání z 30 na 39 milionů.⁴⁹

Graf 2 - Dosažené vzdělání u starších 25 let jako procento z populace v letech 1940-2012 v USA

Zdroj: Figure 2: Percent of Population Age 25 and over by Educational Attainment: 1940 – 2012. United States Census Bureau [online]. 2013. [cit. 2013-07-23]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/socdemo/education/data/cps/historical/fig2.jpg>. Vlastní zpracování.

⁴⁸ JANSSON, Bruce S. The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. 406 p. ISBN 0-534-34141-1. p.218.

⁴⁹ Viz tabulka 4 v příloze.

Rozdíly ve vzdělanosti mezi černými a bílými obyvateli ukazuje tabulka 7. Jak je vidět, u obou skupin došlo k nárůstu počtu vzdělaných osob a to jak v kategorii středoškolského tak i vysokoškolského vzdělání. Střední školu dokončilo v roce 1968 o 3 % více bělochů a téměř o 4 % více černochů. Vysokou školu ukončilo v roce 1968 o 1,4 % více bělochů, ale pouze o 0,4% více černochů. V tabulce je dobře znázorněno, jak velké odlišnosti panovaly ve vzdělání mezi bílými a černými. V roce 1968 více jak polovina bílé populace starší 25 let dokončila středoškolské vzdělání, oproti tomu u černochů to byla pouhá čtvrtina, číslo o polovinu menší než u bílých. Stejný poměr se zachoval i u vysokoškolského vzdělání, které vystudovalo přes 10 % bílých, avšak pouze přes 4 % černých. Tato markantní mezera přetrvávala ve Spojených státech ještě několik let. Teprve na přelomu 80. a 90. let se čísla přiblížila pouhému desetiprocentnímu rozdílu.⁵⁰

Tabulka 7 - Obyvatelé starší 25 let, kteří dokončili školní docházku jako procento populace v letech 1964-1968 v USA

Rok	Ukončené 4 roky středoškolského vzdělání a více			Ukončené 4 roky vysokoškolského vzdělání a více		
	Celkem	Bílí	Černí	Celkem	Bílí	Černí
1964	48	50,3	25,7	9,1	9,6	3,9
1965	49	51,3	27,2	9,4	9,9	4,7
1966	49,9	52,2	27,8	9,8	10,4	3,8
1967	51,1	53,4	29,5	10,1	10,6	4
1968	52,6	54,9	30,1	10,5	11	4,3

Zdroj: Table A-2. Percent of People 25 Years and Over Who Have Completed High School or College, by Race, Hispanic Origin and Sex: Selected Years 1940 to 2012. United States Census Bureau [online]. 2013. [cit. 2013-07-23]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/socdemo/education/data/cps/historical/index.html.jpg>. Vlastní zpracování.

⁵⁰ Zdroj: Table A-2. Percent of People 25 Years and Over Who Have Completed High School or College, by Race, Hispanic Origin and Sex: Selected Years 1940 to 2012. United States Census Bureau [online]. [cit. 2013-07-23]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/socdemo/education/data/cps/historical/index.html.jpg>. vlastní zpracování.

3.3 Zdravotní péče

Zavedení zdravotní péče pro určité skupiny obyvatel bylo plánováno již v předchozích letech. Teprve až v roce 1965 proběhlo úspěšné schválení programů Medicare a Medicaid, které tvořily dodatek k Zákonu o sociálním zabezpečení (Social Security Act).⁵¹

3.3.1 Medicare

Medicare byl systém zdravotní péče určený pro starší 65 let. Program samotný se dělil na dvě části. První – povinná, financovaná z peněz od daňových poplatníků zabezpečovala financování vybraných nemocničních služeb. Druhá – dobrovolná, v jejímž rámci se poskytovaly lékařské služby, které byly financovány kombinací měsíčního pojistného a běžných příjmů federální vlády.⁵²

Medicare umožnil mnohým starým lidem přístup k zdravotní péči, kterou si často nemohli vůbec dovolit. Dávky z něj plynoucí se neodvozovaly z příjmu a přístup k nim byl tudíž jednodušší. Lidé o ně nemuseli žádat na lokálních sociálních odděleních, nárok na ně získali automaticky prostřednictvím sociálního zabezpečení. Je těžké odhadnout, jak by se situace vyvíjela, kdyby Medicare nebyl realizován. A jaký vliv na kvalitu zdraví starých lidí systém zdaleka měl. Ale je zřejmé, že bez jeho přijetí, by se zvyšoval počet starých lidí, jenž by se ocitli v chudobě a stali se tak závislými na sociálním státu. Navíc systém pomohl vyřešit situace, kdy byla zdravotní péče starým lidem často poskytována zdarma z dobré vůle nemocnice či doktora, a nahradil tyto dary reálnými příjmy ze strany státu.⁵³

Samozřejmě, že i Medicare měl svá úskalí. Neposkytoval kompletní zdravotní péči především pro chronicky nemocné obyvatele, protože pokrýval maximálně 60 dní lékařské péče v nemocnici, pouze 100 dní rekonvalescence a nebylo možné z něj hradit ošetrovatelskou péči v prostředí domova. Selhával také v oblasti preventivní péče, jelikož se soustředil zejména na poskytování péče akutní.

3.3.2 Medicaid

Medicaid poskytoval zdravotní péči pro chudé, kteří si nemohli dovolit hradit náklady na zdravotní péči. Jednalo se prakticky o všechny pobíratele některých sociálních

⁵¹ JANSSON, Bruce S. The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. p.216. ISBN 0-534-34141-1.

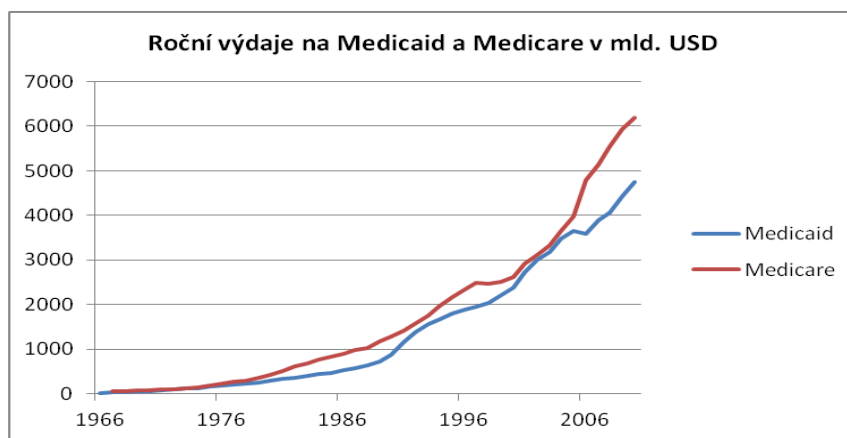
⁵² Tamtéž str. 216

⁵³ Tamtéž str. 216.

dávek. Medicaid nebyl federální záležitostí jako Medicare. Jeho část byla financována z vládních zdrojů, ale výlučné pravomoci spočívali na jednotlivých státech. Státy musely poskytovat určité základní zdravotnické služby – jako je ambulantní a pohotovostní služba - a musely do systému zařadit všechny účastníky programu AFDC, ale samy si mohly určit, jaké doplňkové služby budou nabízet a jaká kritéria budou používat pro výběr ostatních účastníků.⁵⁴

Odborníci se domnívali, že se Medicaid stane pouze doplňkem pro program AFDC, ale ve skutečnosti se poskytování péči dramaticky rozrostlo. Například ve státě New York mělo nárok na účast v Medicaid celých 40 % obyvatel. Proto byla v roce 1967 přijata opatření na omezení poskytování vládních příspěvků ve všech státech od roku 1970, a to pouze na osoby, jejichž příjem nepřekročil hranici 133 % příjmu standardního příjemce podpory z AFDC.⁵⁵ Avšak ani tyto kroky nezastavily nárůst výdajů na Medicaid, jak je patrné z grafu na grafu 3. Náklady vzrostly v první pěti letech od jeho zřízení z 22,4 miliardy dolarů v roce 1966 na 65,6 miliardy dolarů v roce 1970.⁵⁶ Program se také potýkal s podobnými problémy jako Medicare, zvláště v oblasti preventivní péče.

Graf 3 - Výdaje na Medicaid a Medicare v letech 1966-2010

Zdroj: Personal current transfer receipts: Government social benefits to persons:

Medicaid/Medicare. Federal Reserve Economic Data. [online]. 2013. [cit. 2013-05-04]. Dostupné z:

http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools. Vlastní zpracování.

⁵⁴ JANSOON, Bruce S. The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. p.217. ISBN 0-534-34141-1.

⁵⁵ Tamtéž str. 217.

⁵⁶ Zdroj: Personal current transfer receipts: Government social benefits to persons: Medicaid/Medicare. Federal Reserve Economic Data. [online]. 2013. [cit. 2013-05-04]. Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools.

V důsledku existence Medicare a Medicaid došlo k rapidnímu nárůstu nákladů na zdravotní péči – situaci můžeme vidět v grafu 3, který znázorňuje roční výdaje na Medicaid a Medicare. Náklady mají už do jejich zavedení prakticky stále rostoucí trend. Jen v letech 1966-1968 se vládní výdaje na oba programy zdvojnásobily. Jako příklad si uveďme Medicaid, u kterého vzrostly náklady z 22,4 v roce 1966 miliard na 47,9 miliard v roce 1968.⁵⁷ Zvyšující se poptávka po zdravotnických službách navíc způsobila, že se jejich ceny začaly zvyšovat. Zařízení – do nichž plynuly nyní peníze i z federálního rozpočtu – neměla žádné motivace k úsporám, a proto nedocházelo ke snižování poplatků za služby ani k odkladům nedůležitých zákroků.⁵⁸

I po realizaci těchto dvou programů v zemi nadále existoval dvojí systém zdravotní péče. Střední a vyšší třída obyvatelstva pokračovala ve využívání neziskových či ziskových soukromých nemocnic. Kdežto obyvatelé s nízkými příjmy nebo ti, kteří si péči dříve nemohli zaplatit, navštěvovali veřejné nemocnice a městské kliniky.⁵⁹

⁵⁷ Zdroj: Personal current transfer receipts: Government social benefits to persons: Medicaid/Medicare. Federal Reserve Economic Data. [online]. [cit. 2013-05-04]. Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools. vlastní zpracování.

⁵⁸ JANSSON, Bruce S. The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. p.218. ISBN 0-534-34141-1.

⁵⁹ Tamtéž str. 218

4 Pokrok pro černé?

V průběhu 60. let se mnohé změnilo a změnil se také ekonomický statut Afroameričanů. V některých aspektech se jejich pozice na trhu zlepšila. Můžeme uvést například ukončené vzdělání, příjmy či celkově přístup k zaměstnání. V jiných aspektech – především co se týče nezaměstnanosti a účasti na pracovním trhu – zůstala pozice prakticky neměnná.⁶⁰ Otázkou tedy zůstává, zda výše uvedené zákony, programy a pomoci byly alespoň v něčem úspěšné a přispěly tak k nějakému pokroku.

4.1 Příjmy

Černoši měly vždy značně nižší příjmy než bílí obyvatelé. Například v roce 1959 byl medián příjmu černého muže na úrovni pouhých 58 % mediánu všech mužů. U žen to bylo 57 %. Hlavní příčinou nižších příjmů byl fakt, že černí dosahovali nižšího vzdělání, navíc kvalita jejich pracovních schopností byla nízká a zaujímali většinu v povoláních s nízkými příjmy.⁶¹ Na počátku 70. let měli minimální zastoupení mezi kvalifikovanými profesemi – z 24 tisíc architektů pouze 450 bylo černých, z 300 tisíc právníků pouze 1 % , 5 % všech fotografů a z 12 tisíc soudců jen 178 černých.⁶² Celkově se pozice Afroameričanů na pracovním trhu zlepšovala velmi pomalu.

V Grafu 4 můžeme vidět, v jakém postavení se černí pracovníci nacházeli v poměru k bělochům. Jednoznačným trendem bylo zlepšující se vzdělání, doložené na zvyšujícím se poměru mediánů vystudovaných let. Ten se od roku 1964, kdy se nacházel přibližně na úrovni 80 %, zvýšil na 85 %. Zajímavý je i výrazný růst v období okolo roku 1963. Tento fakt podtrhuje skutečnost popisovanou v předešlé kapitole 3.2. Vzdělanost populace se v 60. letech zvyšovala a promítla se i do situace na pracovním trhu.

Od roku 1965 můžeme také pozorovat nárůst v poměru příjmů, a to z hodnoty kolem 57 % na 66 % v roce 1968. Medián příjmů rostl v pozorovaných letech (1947-1972) ročně průměrně o 2,6 % pro pracovníky bílé pleti a dokonce o 3,2 % pro pracovníky černé

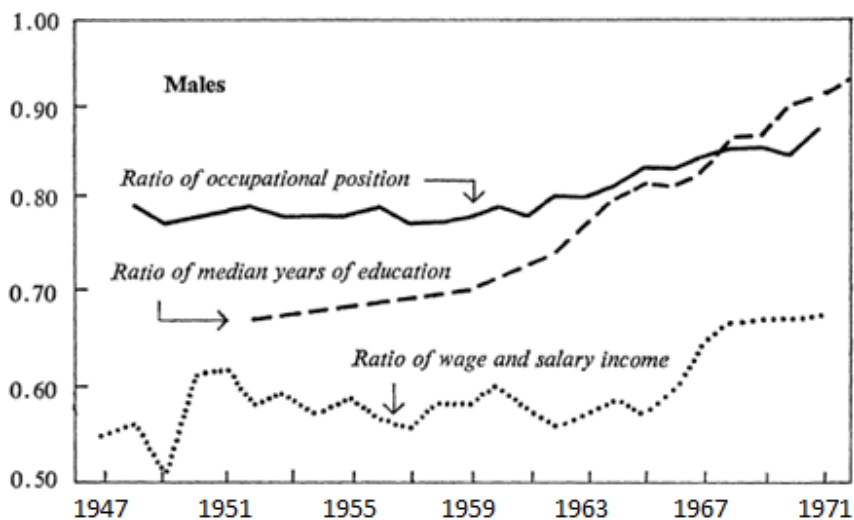
⁶⁰ FREEMAN, Richard B; GORDON, R. A.; BELL, Duran; HALL, Robert E. Changes in the Labor Market for Black Americans, 1948-72. In: Brookings Papers on Economic Activity, 1973, Vol. 1973, No. 1, p. 67. ISSN 00072303.

⁶¹ Tamtéž str. 69.

⁶² FREEMAN, Harold. Toward Socialism in America. Cambridge: Schenkman Publishing Company, 1979. p. 159. ISBN 0-87073-911-5.

pleti. Ženy na tom byly ještě lépe, pro bělošky tvořil průměrný roční přírůstek 1,7 % a pro černošky celých 4,9 % mediánového příjmu.⁶³⁶⁴

Graf 4 – Pozice černých ku bílým pracovníkům na trhu v letech 1947-1972 v USA

Zdroj: Figure 1. Position of Black Workers Relative to White Workers in the Labor Market According to Selected Characteristics, by Sex, 1947 – 72. FREEMAN, Richard B; GORDON, R. A.; BELL, Duran; HALL, Robert E. Changes in the Labor Market for Black Americans, 1948-72. In: Brookings Papers on Economic Activity, 1973, Vol. 1973, No. 1, p. 70. ISSN 00072303.

Následující tabulka 8 ukazuje, jak se vyvíjely příjmy domácností v letech 1964-1968. Po celé období příjmy rostly a to i po započítání každoroční inflace. V roce 1967 rostly domácnostem příjmy o neuvěřitelných 11,1 %. Zaměříme-li se na černé domácnosti, vidíme, že jejich meziroční nárůst byl každoročně vyšší než u bílých domácností. V roce 1967 dosáhl téměř 20 %. I nadále ale zůstával velký rozdíl mezi jejich mediány. Příjmy černé populace byly trvale skoro o polovinu nižší než příjmy bělochů. Nelze ale popřít, že se jejich výše v postupu let přibližovala.

⁶³ FREEMAN, Richard B; GORDON, R. A.; BELL, Duran; HALL, Robert E. Changes in the Labor Market for Black Americans, 1948-72. In: Brookings Papers on Economic Activity, 1973, Vol. 1973, No. 1, p. 73. ISSN 00072303.

⁶⁴ Zde je nutné podotknout, že extrémní nárůst příjmů černých žen, byl do určité míry způsoben pomalým nárůstem příjmů žen bílé pleti.

Tabulka 8 - Medián ročních příjmů domácností v letech 1964-1968 v USA

Rok	Celkem		Bílí		Černí		Inflace (v %)
	Medián (v USD)	% změna	Medián (v USD)	% změna	Medián (v USD)	% změna	
1964	5696	-	6033	-	3213	-	1
1965	5955	+ 4,5	6299	+ 4,4	3396	+ 5,7	2
1966	6465	+ 8,5	6783	+ 7,6	3823	+ 12,6	3
1967	7181	+ 11,1	7485	+ 10,3	4559	+ 19,2	3
1968	7743	+ 7,8	8062	+ 7,7	4925	+ 8,0	3,5

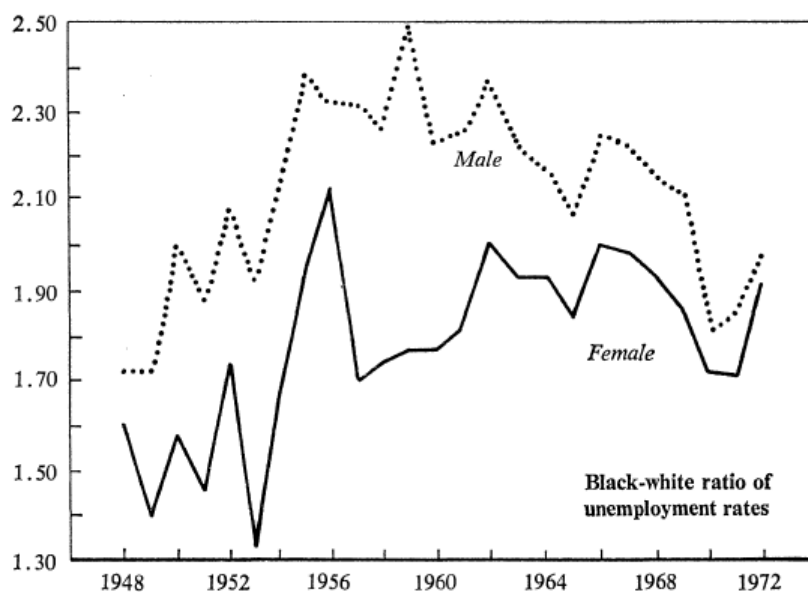
Zdroj: p60-047. p60-051. p60-053. p60-57. p60-65. United States Census Bureau [online]. 1965, 1966, 1967, 1968, 1969. [cit. 2013-08-02]. Dostupné z: <http://www2.census.gov/prod2/popscan/>. Vlastní zpracování.

4.2 Nezaměstnanost

V oblasti zaměstnanosti na tom byli černoši podstatně hůře. Z grafu 5 je patrné, že se pohybovala dlouhodobě na vyšší úrovni než u pracovníků bílé pleti. U mužů dokonce po mnoho let přesahovala dvounásobnou hranici. Vrcholu dosáhla v roce 1959 a od té doby postupně klesala. Porovnáme-li rok 1964 s rokem 1968, zjistíme, že se poměr nezaměstnanosti černých k bílým prakticky nezměnil, i když v průběhu došlo k určitým výkyvům. Zůstal na hodnotě 2:1, což znamenalo, že na jednoho nezaměstnaného bělocha připadli dva nezaměstnaní černoši.

V grafu si můžeme všimnout i skutečnosti, že ženy na tom byly s nezaměstnaností podstatně lépe. Poměr nezaměstnaných černošek a bělošek nedosahoval zdaleka takových hodnot jako v případě mužů a zřídka se přiblížil dvojnásobné hranici. Podobně jako u mužů byl poměr v roce 1964 a 1968 prakticky stejný. Určitou odlišnost ukazoval trend křivky, který neklesal tak výrazně jako u křivky mužské nezvěstnosti a zůstával spíše konstantní.

Graf 5 - Míra nezaměstnanosti černochoů v poměru k bělochům v letech 1947-1972 v USA

Zdroj: Figure 2. Labor Utilization of Black Workers Relative to White Workers, by Sex, 1947 – 72. FREEMAN, Richard B; GORDON, R. A.; BELL, Duran; HALL, Robert E. Changes in the Labor Market for Black Americans, 1948-72. In: Brookings Papers on Economic Activity, 1973, Vol. 1973, No. 1, p. 71. ISSN 00072303.

Pomocí poměrového ukazatele a míry nezaměstnanosti bělochů uvedenou v tabulce 9, můžeme zhruba odvodit míru nezaměstnanosti pro černé. Ta se v roce 1964 pochybovala na úrovni 9,2 %. A na konci období prezidenta Johnsona přibližně na 6,7 %, což je číslo stále o třetinu vyšší, než byla nejvyšší nezaměstnanost bílých za jeho vlády.

Tabulka 9 - Míra nezaměstnanosti bělochů v letech 1964-1968 v USA

Rok	Míra nezaměstnanosti v %
1964	4,6
1965	4,1
1966	3,3
1967	3,4
1968	3,2

Zdroj: Unemployment Rate – White. Federal Reserve Economic Data. [online]. 2013. [cit. 2013-08-02]. Dostupné z:

http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=dat-a-tools. Vlastní zpracování.

4.3 Chudoba

V případě chudoby bohužel nejsou k dispozici kompletní data. Do roku 1966 vládní úřady pracovaly s chudobou spíše celkovou a rasových menšin ji neuváděly. Z dostupných dat v tabulce 10 vyplývá, že u obou skupin obyvatel chudoba klesala, a to poměrně rychlým tempem. Pokles v letech 1964-1968 tvořilo téměř 9 milionů obyvatel, z nichž na 7 milionů bílých a 2 miliony černých. Procentuálně poklesla chudoba v letech 1966-1968 celkově o necelé 2 body, u bílých o více jak 1 a u černých překonala 7.

Dále si můžeme všimnout, že černí mnohem častěji trpěli chudobou než bílí. V roce 1966 žilo pod hranicí chudoby 41,8 % černochů, za to jen 11,3 % bělochů. Ale jelikož klesala chudoba u skupiny bílých obyvatel pomaleji než u skupiny černých, byl mezi nimi v roce 1968 rozdíl menší. V chudobě žilo 10 % bílých a 34,7 % černých. Za dva roky se ze skoro čtyřnásobného rozdílu stal rozdíl blížící se trojnásobku.

Tabulka 10 - Obyvatelé žijící pod hranicí chudoby v letech 1964-1968 v USA

Rok	Celkem		Běloši		Černoši	
	V tisících	% populace	V tisících	% populace	V tisících	% populace
1964	36 055	19,0	24 957	14,9	-	-
1965	33 185	17,3	22 496	13,3	-	-
1966	28 510	14,7	19 290	11,3	8 867	41,8
1967	27 769	14,2	18 983	11,0	8 486	39,3
1968	25 389	12,8	17 395	10,0	7 616	34,7

Zdroj: Table 2. Poverty Status of People by Family Relationship, Race, and Hispanic Origin: 1959 to 2011.

United States Census Bureau [online]. 2012. [cit. 2013-06-22]. Dostupné z:

<http://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/historical/people.html>. Vlastní zpracování.

Závěr

O Great Society můžeme s jistotou konstatovat jedno: její agenda byla opravdu rozsáhlá. Jejími hlavními cíli bylo především odstranění chudoby a v druhé řadě snížení nezaměstnanosti. Za svého působení přinesla řadu změn, ať už v legislativě, myšlení či životě lidí. Vytvořila nespočet nových úřadů, programů, fondů a dávek. Zesílila moc státu v některých oblastech tím, že z nich udělala národní zájem – hovoříme například o školství, zdravotnictví či politice zaměstnanosti. A na druhou stranu s sebou přinesla i nemalé náklady. Veřejné výdaje začaly rapidně narůstat s tím, jak rostly výdaje na sociální politiku a zdravotnictví. Pokud bychom měli poukázat na její největší úspěch, bylo by to v první řadě rozšíření povědomí o chudobě a boj proti ní, a v řadě druhé průlom na poli občanských práv a odstraňování diskriminace.

Zaměříme se tedy na vývoj, kterého bylo dosaženo ve společnosti v průběhu existence Great Society (pro zjednodušení uvažujme roky 1964-1968). Nezaměstnanost se snížila o 1,6 %⁶⁵, pro černé dokonce o 2,5 %.⁶⁶ Chudoba klesla v letech 1964-1968 o 6,8 % pro celkovou populaci, pro černé klesla za evidované tříleté období 1966-1968 o 7,1 %.⁶⁷ Příjmy rostly trvale po celé období, pro černé dokonce rychleji než pro bílé. Mediánový příjem černého pracovníka ku příjmu bělocha se zvýšil od přibližně 10 %.⁶⁸ A počet obyvatel, kteří vystudovali střední školu, se zvýšil o 4,6 %, u černých o 4,4 %.⁶⁹ Takto můžeme shrnout úspěchy, jakých společnost dosáhla. Je ovšem složité určit, zda jsou jednotlivé změny výsledkem samotné existence koncepce Velké společnosti.

Snížení nezaměstnanosti může být mnohem více způsobené ekonomickým růstem, který probíhal po celou dobu vlády prezidenta Johnsona. Hrubý domácí produkt rostl meziročně průměrně o 5,2 %⁷⁰, což znamená, že se ve Spojených státech každoročně zvyšovala produkce a tím i nezaměstnanost. Stejně tak může být s ekonomickým růstem spojován pokles chudoby. Sama definice chudoby je založena na určité hodnotě příjmu rodiny nebo jednotlivce. Proto rostou-li v ekonomice příjmy, chudoba se snižuje. Otázkou tedy zůstává, zdali rostly příjmy v důsledku vládních opatření nebo v důsledku expanze ekonomiky.

⁶⁵ Viz tabulka 2.

⁶⁶ Viz tabulka 9.

⁶⁷ Viz tabulka 10.

⁶⁸ Viz graf 4.

⁶⁹ Viz tabulka 7.

⁷⁰ Viz tabulka 3.

Zdá se, že jediným ryzím úspěchem Great Society je ten v oblasti vzdělávání. Je nepopíratelné, že na změny ve školství mají vždy velký vliv právě vládní programy, jelikož velké množství škol je financována ze státního nebo obecního rozpočtu. A v průběhu Great Society došlo jednoznačně ke zvýšení gramotnosti obyvatel a to u všech skupin. I zde ale můžeme namítnout, že pokroku nemuselo být dosaženo čistě na základě vládních prostředků, nýbrž na základě všeobecného trendu. S technologickým pokrokem a vyšší náročností některých pozic je od lidí vyžadováno stále vyšší vzdělání. Proto se celkově zvyšuje počet více kvalifikovaných pracovníků. Samozřejmě bez možnosti dosáhnout kvalitního vzdělání – která ve Spojených státech v 60. letech byla zcela běžnou záležitostí, zvláště pro černé a chudé – by to nebylo možné. Za velký přínos Great Society můžeme označit snahu odstranit diskriminaci, sjednotit podmínky pro studenty a především dát znevýhodněným skupinám možnost se vzdělávat.

Jednoduše řečeno dopad Great Society na společnost není jednoznačný. Není jisté, jakého pokroku dosáhla na ekonomickém poli, ale je zřejmé, že dokázala změnit sociální politiku Spojených států a pohled na problémy ve společnosti.

Přílohy

Tabulka 1 - Příjem na obyvatele ve vybraných státech v USD v letech 1950-1968

Rok	Alabama	Louisiana	Mississippi	Arizona	Washington	Massachusetts	Michigan	New York
1950	904	1111	764	1360	1714	1651	1717	1846
1951	1040	1205	844	1619	1868	1815	1897	1993
1952	1102	1275	901	1712	1967	1893	1987	2047
1953	1156	1340	932	1713	2060	1944	2204	2133
1954	1131	1337	919	1693	2071	1926	2078	2164
1955	1269	1395	1040	1749	2109	2067	2241	2285
1956	1352	1501	1046	1850	2167	2192	2280	2407
1957	1416	1612	1056	1891	2256	2294	2313	2513
1958	1453	1631	1147	1892	2261	2308	2243	2582
1959	1508	1679	1237	1976	2362	2415	2353	2726
1960	1539	1683	1227	2063	2416	2496	2437	2822
1961	1567	1734	1312	2109	2514	2590	2428	2904
1962	1644	1797	1347	2173	2661	2718	2596	3021
1963	1734	1900	1484	2208	2716	2783	2735	3114
1964	1864	1993	1541	2314	2838	2916	2959	3303
1965	2000	2127	1669	2409	3055	3081	3225	3475
1966	2132	2317	1817	2579	3360	3305	3458	3708
1967	2256	2516	1984	2749	3545	3557	3566	3983
1968	2474	2738	2179	3085	3826	3872	3919	4361

Zdroj: Per Capita Personal Income in Alabama/Louisiana/Mississippi/Arizona/Washington/Massachusetts/Michigan/New York. Federal Reserve Economic Data. [online]. 2013. [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools. Vlastní zpracování.

Tabulka 2 - Míra nezaměstnanosti USA v letech 1950-1968

Rok	Počet nezaměstnaných (v tisících)	Míra nezaměstnanosti v %
1950	3230	5,2
1951	2050	3,3
1952	1880	3,0
1953	1850	2,9
1954	3566	5,6
1955	2834	4,4
1956	2745	4,1
1957	2877	4,3
1958	4627	6,8
1959	3731	5,5
1960	3874	5,5
1961	4706	6,7
1962	3918	5,6
1963	4053	5,6
1964	3776	5,2
1965	3354	4,5
1966	2867	3,8
1967	2972	3,8
1968	2797	3,6

Zdroj: Unemployed. Civilian Rate of Unemployment. Federal Reserve Economic Data. [online].

2013. [cit. 2013-04-22]. Dostupné z:

http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=dat
[a-tools](#). Vlastní zpracování.

Tabulka 3 – Výdaje vlády na sociální výhody v letech 1950-1989 v USA

Rok	Výdaje (mld.USD)	Rok	Výdaje (mld.USD)	Rok	Výdaje (mld.USD)	Rok	Výdaje (mld.USD)
1950	13,4	1960	24,4	1970	71,8	1980	270,9
1951	10,5	1961	28,1	1971	85,4	1981	307,2
1952	11,0	1962	28,9	1972	94,8	1982	342,4
1953	11,7	1963	30,4	1973	108,6	1983	370,0
1954	13,8	1964	31,3	1974	128,6	1984	380,4
1955	14,8	1965	33,9	1975	163,1	1985	402,6
1956	15,6	1966	37,5	1976	177,3	1986	428,0
1957	18,1	1967	45,8	1977	189,1	1987	447,4
1958	22,2	1968	53,3	1978	203,2	1988	475,9
1959	22,9	1969	59,0	1979	227,1	1989	519,4

Zdroj: Personal current transfer receipts: Government social benefits to persons. Federal Reserve

Economic Data. [online]. 2013. [cit. 2013-04-26]. Dostupné z:

http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools. Vlastní zpracování.

Tabulka 4 - Počet let ukončení školní docházky u starších 25 let v letech 1964-1968 v USA (v tisících)

Rok	Celkem	Počet let ukončené školní docházky						
		Základní		Střední		Vyšší		Medián
		0 – 4 roky	5 – 8 let	1-3 roky	4 roky	1 – 3 roky	4 roky a více	
1964	102 421	7 295	27 551	18 419	30 728	9 085	9 345	11,7
1965	103 245	6 982	27 063	18 617	31 703	9 139	9 742	11,8
1966	103 876	6 705	26 478	18 859	32 391	9 235	10 212	12,0
1967	104 864	6 400	26 178	18 647	33 173	9 914	10 550	12,0
1968	106 469	6 248	25 467	18 724	34 603	10 254	11 171	12,1

Zdroj: Table A-1. Years of School Completed by People 25 Years and Over, by Age and Sex: Selected

Years 1940 to 2012. United States Census Bureau [online]. 2013. [cit. 2013-07-23]. Dostupné z:

<http://www.census.gov/hhes/socdemo/education/data/cps/historical/index.html>. Vlastní zpracování.

Seznam použitých zdrojů

BERKOWITZ, Edward D. America's Welfare State: From Roosevelt to Reagan. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1991. ISBN 0-8018-4128-5.

Civilian Unemployment Rate. Federal Reserve Economic Data. [online]. 2013. [cit. 2013-04-22]. Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools.

CPH-L-162.: Persons by poverty status in 1959, 1969, 1979, 1989, end 1999 by state. United States Census Bureau [online]. 2000. [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/census/1960/list.html>.

Figure 2: Percent of Population Age 2 and over by Educational Attainment: 1940 – 2012. United States Census Bureau [online]. 2013. [cit. 2013-07-23]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/socdemo/education/data/cps/historical/fig2.jpg>.

FREEMAN, Harold. Toward Socialism in America. Cambridge: Schenkman Publishing Company, 1979. 242 p. ISBN 0-87073-911-5.

FREEMAN, Richard B; GORDON, R. A.; BELL, Duran; HALL, Robert E. Changes in the Labor Market for Black Americans, 1948-72. In: Brookings Papers on Economic Activity, 1973, Vol. 1973, No. 1, pp. 67 – 131. ISSN 00072303.

GRAHAM, Otis L. Jr. Liberalism After the Sixties: A Reconnaissance. In: Chafe, William H.: The Achievement of American Liberalism: The New Deal and Its Legacies. New York: Columbia University Press, 2003. P 293-311. ISBN 0-231-11212-2.

Real Gross Domestic Product. Federal Reserve Economic Data. 2013. [online]. [cit. 2013-04-22]. Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools.

HARRIS, Seymour E. Economics of the Kennedy Years and a Look Ahead. New York: Harper and Row, 1964.

JANSSON, Bruce S. The Reluctant Welfare State: American Social Welfare Policies – Past, Present, and Future. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company, 1997. 406 p. ISBN 0-534-34141-1.

KANTOR, Harvey. Education, Social Reform, and the State: ESEA and Federal Education Policy in the 1960s. In: American Journal of Education, Vol. 100, No. 1 (Nov., 1991), p. 47-83.

MURRAY, Charles. Příliš mnoho dobra: Americká sociální politika 1950 – 1980. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 337 s. ISBN 80-85850-55-9.

PATTERSON, James T. America's Struggle Against Poverty 1900 – 1994. Cambridge: Harvard University Press, 1994. 334 p. ISBN 0-674-00434-5.

Per Capita Personal Income in

Alabama/Louisiana/Mississippi/Arizona/Washington/Massachusetts/Michigan/New York. Federal Reserve Economic Data. [online]. 2013. [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools.

Personal current transfer receipts: Government social benefits to persons. Federal Reserve Economic Data. [online]. 2013. [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools.

Personal current transfer receipts: Government social benefits to persons: Medicaid. Federal Reserve Economic Data. [online]. 2013. [cit. 2013-05-04]. Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools.

Personal current transfer receipts: Government social benefits to persons: Medicare. Federal Reserve Economic Data. [online]. 2013. [cit. 2013-05-04]. Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools.

p60-047: Income in 1964 of families and persons in The United States. United States Census Bureau [online]. 1965. [cit. 2013-08-02]. Dostupné z: <http://www2.census.gov/prod2/popscan/>.

p60-051: Income in 1965 of families and persons in The United States. United States Census Bureau [online]. 1966. [cit. 2013-08-02]. Dostupné z: <http://www2.census.gov/prod2/popscan/>.

p60-053: Income in 1966 of families and persons in The United States. United States Census Bureau [online]. 1967. [cit. 2013-08-02]. Dostupné z: <http://www2.census.gov/prod2/popscan/>.

p60-057: Household income in 1967 by selected characteristics of the head. United States Census Bureau [online]. 1968. [cit. 2013-08-02]. Dostupné z: <http://www2.census.gov/prod2/popscan/>.

p60-065. Household income in 1968 and selected social and economic characteristics of households. United States Census Bureau [online]. 1969. [cit. 2013-08-02]. Dostupné z: <http://www2.census.gov/prod2/popscan/>.

Table A-1. Years of School Completed by People 25 Years and Over, by Age and Sex: Selected Years 1940 to 2012. United States Census Bureau [online]. 2013. [cit. 2013-07-23]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/socdemo/education/data/cps/historical/index.html>.

Table A-2. Percent of People 25 Years and Over Who Have Completed High School or College, by Race, Hispanic Origin and Sex: Selected Years 1940 to 2012. United States Census Bureau [online]. 2013. [cit. 2013-07-23]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/socdemo/education/data/cps/historical/index.html.jpg>.

Table 2. Poverty Status of People by Family Relationship, Race, and Hispanic Origin: 1959 to 2011. United States Census Bureau [online]. 2012. [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/historical/people.html>.

TANNER, Michael. The End of Welfare: Fighting Poverty the Civil Society. Washington, D.C., Cato Institute, 1996. ISBN 1-882577-38-8.

The extent of poverty in The United States 1959 to 1966. United States Census Bureau [online]. 1968 [cit. 2013-07-05]. str. 1. Dostupné z: <http://www2.census.gov/prod2/popscan/p60-054.pdf>

Unemployed. Federal Reserve Economic Data. [online]. 2013. [cit. 2013-04-22]. Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools.

Unemployment Rate – White. Federal Reserve Economic Data. [online]. 2013. [cit. 2013-08-02]. Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools.

ULMER, Melville J. The Welfare State: U.S.A. An Exploration In and Beyond the New Economics. Boston: Houghton Mifflin Company Boston, 1969.

VOLEK, Jindřich. „Velká společnost“ L. B. Johnsona. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1967